

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

Høgskolen I Oslo, Postboks 4, St.Olavs plass, 013 Oslo

Til Kunnskapsdepartementet

Høringsuttalelse til *NOU 2010: 7 Mangfold og mestring* fra Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO)

1. Innledning

NAFO vurderer utredningen *Mangfold og mestring* som et svært grundig og innsiktsfullt arbeid, og håper at utredningen vil føre til at det utarbeides en stortingsmelding som omhandler flerspråklige i alle deler av utdanningssystemet.

Utredningen preges av høy faglig kvalitet og av stor forståelse for flerspråklighet på individnivå og for utfordringer og oppgaver som alle deler av utdanningssystemet er stilt overfor når det gjelder å gi elever med minoritetsspråklig bakgrunn muligheter for å lykkes i utdanning og videre yrkesliv. Utredningen inneholder også vurderinger og tiltak som kan sikre barn, unge og voksne god flerspråklig og flerkulturell utvikling. Om forslagene til tiltak realiseres, vil det føre til økt kompetanse blant alle som er ansvarlige for opplæringstilbud til flerspråklige, fra pedagogisk personale til ansvarlige på administrativt nivå i kommune og fylke.

NAFO slutter seg i det alt vesentlige til utvalgets utredninger og forslag til tiltak, men har noen utdypende kommentarer og alternative forslag som det redegjøres for i det følgende.

2. Kommentarer til enkeltkapitler

Kapittel 7: Barnehage og andre tilbud i førskolealder

I dette kapitlet har vi kommentarer knyttet til tre temaer: kartlegging av språk, språkutvikling og nyankomne barn.

Kartlegging av språk

Når det gjelder kartlegging av språk, støtter NAFO utvalgets forslag om at språkkartlegging av enkeltbarn bør begrenses til barn der pedagogene vurderer at barna kan ha behov for ekstra støtte til språkstimulering og/eller at kartleggingen skjer etter foreldrenes ønske. Vi er enige i at tilbudet om kartlegging også gis til barn som ikke går i barnehage, og at den beste arenaen for

kartlegging vil være en barnhage. Det er imidlertid ikke ukomplisert å skulle gjennomføre kartlegging i et barnehagemiljø som er helt ukjent for barnet. Det vil derfor være å anbefale at kartleggingen legges til en åpen barnhage, og at barn og foreldre deltar i tilbudet en god tid i forkant av kartleggingen. NAFO mener det bør presiseres at kartlegging skal foretas av pedagogisk personale.

Språkutvikling

NAFO støtter utvalgets forslag om å få inn en formulering i barnehageloven § 2 som omhandler språk, men foreslår en annen ordlyd enn utvalget. Utvalgets forslag er: ”Barnehagen skal arbeide aktivt med å fremme alle barns norskspråklige kompetanse. Barnehagen skal også støtte barn med annet morsmål enn norsk i bruk av sitt morsmål”. NAFO foreslår følgende formulering: ”Barnehagen skal arbeide aktivt med å fremme barns språklige kompetanse, herunder minoritetsspråklige barns morsmål og norskspråklige utvikling.”

Nyankomne barn

I tråd med utvalget mener NAFO at barnehagen vil være et godt sted for barn og foreldre å møte det norske samfunnet. NAFO har imidlertid noen synspunkter på at utvalget ikke åpner for at det kan opprettes mottaksløsninger for nyankomne barn. Vi ønsker derfor å presisere følgende: Nyankomne barn og foreldre står overfor helt spesielle utfordringer i å skulle tilpasse seg et nytt samfunn. De fleste foreldre vil være usikre overfor det nye, og mange er også ukjent med barnehage som institusjon. Barna trenger særlig oppfølging i barnehagen både språklig og sosialt. Dette krever et fokus ut over barnehagens vanlige arbeid og stiller store krav til barnehagepersonalets kompetanse og innsikt. Ved å ha egne mottaksbarnehager eller egne avdelinger i ordinære barnehager, kan personalet bygge opp kompetanse på arbeid med nettopp denne målgruppen. Barn og foreldre kan også finne styrke i et fellesskap med flere i samme situasjon. Dette må anses som et innføringstilbud, og det vil være nødvendig å sørge for gode overgangsordninger til nærmiljøbarnehagen. NAFO mener altså at ordinære barnehagetilbud bør kunne suppleres med mottaksordninger.

Kapittel 8: Minoritetsspråklige elever i grunnskolen

Utvalgets utredning, vurderinger og forslag til tiltak er et spesielt godt utgangspunkt for å implementere gjeldende lovverk og rettighetsbestemmelser, slik OECD etterlyste i sin rapport 2009a Norge Om opplæring for minoritetsspråklige. I det framtidige utviklingsarbeidet er det viktig å ha med seg det flerspråklige perspektivet utvalget har lagt til grunn i sin utredning.

Kapittel: 9: Minoritetsspråklige elever i videregående opplæring

Utvalget har tatt for seg norskfaget særskilt i sin innstilling og beskriver den vanskelige situasjonen elever med kort botid har kommet i. Da den ordinære læreplanen i norsk ble laget, var det en underliggende forutsetning at faget Norsk som andrespråk ble videreført. Slik ble det ikke. I stedet kom faget Grunnleggende norsk som skal være et overgangsfag uten vurdering med karakterer. Dette skaper ikke problemer i grunnskolen da man kan komme inn i den videregående

skolen også dersom man har fulgt læreplanen i grunnleggende norsk. Men som utvalget fastslår, kan det skape problemer i videregående opplæring. For å få fagbrev i enkelte fag med sertifiseringsordning og for å få studiekompetanse må man ha karakterer i norsk. For mange elever med kort botid i Norge vil det være umulig å bestå det ordinære norskfaget, og det kan hindre dem fra å få en fagutdanning eller stoppe muligheten for videre studier. For å bøte på dette foreslår utvalget en særskilt ordning for elever som kommer i ungdomsskolealder eller senere slik at de kan oppnå generell studiekompetanse eller yrkeskompetanse uten eksamen etter ordinær læreplan i norsk. Den særskilte ordningen er tenkt som en test som skal kartlegge om elevene har ferdigheter i, og kunnskaper om, norsk som setter dem i stand til å starte på og gjennomføre høyere utdanning. Elever skal kunne ta denne testen i slutten av videregående opplæring uavhengig av om de følger opplæring etter ordinær plan eller grunnleggende norsk.

Etter NAFOs vurdering vil det være problemer knyttet til en slik test. Det vil bl.a. løsrive sluttvurderingen fra opplæringen, og det vil dermed være uheldig pedagogisk. NAFO mener at det isteden bør være mulig for elever med kort botid i Norge å gå over fra grunnleggende norsk til en kompetansegivende norskplan som er tilpasset denne elevgruppen. Dette vil kunne være en plan på linje med Læreplan i norsk for elever med samisk som førstespråk og Læreplan i norsk for døve og sterkt tunghørte. Inntil en slik læreplan foreligger må nåværende overgangsordning videreføres.

Kapittel 10: Nyankomne elever

Når det gjelder dette kapitlet, vil NAFO fremheve anbefalingen om særskilte innføringstilbud for nyankomne barn og unge. Det er viktig med en regelverksendring som gjør det lovlig å organisere opplæringen av en gruppe elever med enkeltvedtak etter § 2-8 og 3-12 i egen innføringsklasse. Det er også vesentlig at det gis sentrale føringer for innholdet i og organiseringen av innføringstilbud.

NAFO vil også fremheve forslaget om fritak fra bestemmelser om elevvurdering i en innføringsperiode.

Kapittel 11: Opplæring spesielt organisert for voksne etter opplæringsloven

NAFO mener kapitlet er meget informativt, og at det gir en svært god beskrivelse av situasjonen i mange kommuner. Det presiseres at det er behov for *et løft* i voksenopplæringen, og at opplæringstilbudet som gis voksne minoritetsspråklige på grunnskole- og videregående nivå, er mangelfullt.

NAFO støtter utvalgets forslag til tiltak, og ser forslaget om en rettighetsfesting av og en egen bestemmelse for særskilt språkopplæring og tospråklig fagopplæring for voksne som særlig positivt

NAFO vil påpeke at tospråklig fagopplæring for denne elevgruppen vil gi elevene flere muligheter til å tilegne seg fagforståelse raskere, og gi muligheter til å bestå eksamener og komme seg videre i utdanning og arbeid.

Kapittel 12: Introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap

NAFO mener kapitlet gir en god gjennomgang av innføringen av introduksjonsordningen og resultater av gjennomføringen. Utvalget påpeker store variasjon (og manglende) tilbud i kommunene og uttrykker bekymring for flyktninger med lav utdanning.

NAFO støtter utvalgets vurderinger, men vil legge til at det bør anbefales at tospråklige lærere bør ansettes spesielt på spor 1, i alfabetiseringsundervisningen og i mor-barn grupper.

Kapittel 13: Minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning

NAFO støtter utvalgets forslag til tiltak når det gjelder minoritetsspråklige studenter og høyere utdanning. Vi vil spesielt understreke betydningen av at utdanningsinstitusjonene legger til rette for deltidsstudier og arbeidsplassrelaterte studier. Disse har vist seg å lykkes særlig godt med å rekruttere minoritetsspråklige studenter til utdanning som førskolelærere og lærere, for eksempel ved Høgskolen i Oslo.

Kapittel 15: Barn av asylsøkere og enslige mindreårige

I forbindelse med utvalgets anbefaling om særskilte innføringstilbud i skolen for nyankomne barn og unge ønsker NAFO å understreke nødvendigheten av mer bruk av morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring for nyankomne elever. Ikke minst er det viktig at analfabeter får tilbud om lese-og skriveopplæring på morsmålet.

Utvalget framhever betydningen av aktiviteter som kan styrke asylsøkerbarn og unge asylsøkeres mentale og fysiske helse samt bidra til økt læring. NAFO vil understreke kommunenes ansvar for å legge til rette for et godt samarbeid mellom ulike instanser for gjennom tilrettelagte tilbud å ivareta disse gruppenes psykiske helse. Dette gjelder både samarbeid mellom ulike instanser i kommunen og interkommunalt samarbeid. Et slikt samarbeid er dessuten viktig med tanke på det økonomiske tilskuddet som gis til kommunene i forbindelse med opplæring av barn i asylmottak og barn i omsorgssentre. Kommunen må sørge for et samarbeide slik at det er barnets beste som hele tiden er det overordnede.

I tillegg til å støtte forslaget om å intensivere tilsynet med opplæringen for barn og unge i mottak og omsorgssentre, ønsker NAFO å legge til at tilsynet må omfatte kommunens overordnede ansvar for denne gruppen elever.

Kapittel 16: Minoritetsspråklige og spesialundervisning

NAFO mener det er prisverdig at Østbergutvalget har behandlet dette temaet, og at de har anbefalt en bredere og videre behandling i prosessen etter innleveringen av Midtlyngutvalgets innstilling.

Om tidlig innsats også skal gjelde for flerspråklige personer med spesialpedagogiske behov, må kompetansen i opplæringen og i hjelpeapparatet styrkes. Det er også nødvendig at verktøy og metodiske tilnærminger utvikles eller videreutvikles, prøves ut og implementeres, og det er behov for bedre statistikkgrunnlag og annen dokumentasjon. Dette må formuleres i egne tiltak, og det må bevilges midler til å iverksette dem.

NAFO vil dessuten framheve ressursperspektivet og vektlegge forebygging gjennom språk- og erfaringstilpasset opplæring, jf § 2.8 og 3.12 i opplæringsloven. Elevens bakgrunn og ferdigheter i morsmålet er sentralt, men blir ofte oversett i en kartleggings- og utredningssammenheng. Her trengs informasjon om og kompetanse i å vurdere elevens ferdigheter på morsmålet. Til dette trengs samarbeid mellom fagpersoner og blant annet gode verktøy som gjør at en raskt kan finne ut om det er spesifikke grunner til lærevansker hos flerspråklige personer, for eksempel språkvansker og/eller spesifikke lese- og skrivevansker.

Kapittel 20: Kompetanse

I Utvalgets forslag til tiltak kulepunkt 1 foreslås det at ”kompetanse i norsk som andrespråk, flerspråklighet, flerkulturell pedagogikk og flerkulturell forståelse legges inn som en obligatorisk del av førskole- og grunnskolelærerutdanningene. Også PPU bør utvikle denne typen kunnskap.”

NAFO vil peke på at dette også må gjelde faglærerutdanningene i praktisk/estetiske fag og i yrkesfag, kort sagt alle typer lærerutdanninger. I tillegg ønsker vi å understreke betydningen av at ansvaret for denne implementeringen ligger på ledernivå på høyskolene/universitetene.

28.oktober 2010

An-Magritt Hauge
senterleder

